

ikke indlade mig paa hderligere Betragtninger, men alene tilføie, at det er meget mod vort Dasse, at vi, der udgjøre Mindretallet, modsætte os denne Lov, men at vi ikke tør gaae ind paa den.

Sonne: Jeg kan forstaae, at de ærede Medlemmer af Landstinget, som samvittighedsfuldt ville afgive deres Stemme i denne Sag, kunne have stor Betænkelse derved, fordi det er Forhold, der ligge fjernt, Forhold, hvorom de fleste ikke kunne have nogen særdeles Kundskab; de kunne kun have den Kundskab derom, som kan faaes af Motiverne og af den Fremstilling, som her i Salen bliver givet, eller forsaavidt de selv underhaanden have kunnet staae sig nogle Oplysninger. Jeg skal, for saavidt muligt at søge at godtgjøre, at den Afgjørelse, som her foreslaaes, baade er den retfærdigste og billigste, tillade mig at henlede Opmærksomheden paa, at denne Sag har været Gjenstand for megen Overveielse paa Bornholm, baade i Pressen, ved offentlige Møder og ved private Samtaler. Man har naturligtvis tænkt paa mange andre Maader, hvorpaa man troede, at Sagen kunde afgjøres. Jeg skal tillade mig at fremhæve et Par af dem, der nærmest kunde komme i Betragtning, men som der var overveiende Grunde for at forlade. Det Første, man tænkte paa, efterat Højesteretsdommen var falden, og efterat alle de specielle Udskiftninger vare foregaaede i Sognene, var, om det ikke var muligt at lade alle disse specielle Udskiftninger staae ved Magt, og see at staae Husemændene den Godtgjørelse, som tilkom dem, paa den Maade, at enhver Bonde lod sin Husemand faae Brugsret over en Deel af Udmarksjorden enten i sin Levetid eller i den Tid, hvori hans Fæste varede. Dette var jo en meget nem Maade, thi derved blev Alt, hvad der var gjort, staaende ved Magt, og de Husemænd, der levede nu, fik jo et Beberlag, som maaskee for deres Bedkommende kunde være nok. Denne Maade kunde man imidlertid ikke gaae ind paa, fordi der er flere Slags Husemænd paa Bornholm. Der er, foruden de Husemænd, der i Almindelighed forstaaes ved dette Udtryk, nemlig dem paa Bondegrund, de saakaldte „Kongsmarks Husemænd“,

der vil sige Husemænd, der have fæstet Jord af Kongens eller Statens Andeel og hede derpaa. Disse Husemænd, skulde man synes, maatte have deres Godtgjørelse for Brugen af Staten, da de vare Statens Udbyggere, men alligevel have de altid været staaede sammen med de andre Husemænd, først Processen sammen med dem, og deeltaget i de store Udgifter, denne har foranlediget. Det kan heller ikke nægtes, at der ogsaa er en Deel, der taler for, at, efterat Udskiftning er foregaaet mellem Staten paa den ene Side og Bornholmerne paa den anden Side, maae disse Kongsmark-Husemænd, hvis de skulle have nogen særlig Godtgjørelse, have den af den Part, som bliver Bornholmerne tilbeelt. Foruden disse er der Husemænd, som hede paa selve Udmarkerne, som have bygget sig et Hus nær ved Lyngen, og det er navnlig dem, som i sin Tid have haft meest Fordeel af Udmarkerne, idet de oftere derved have dannet sig en Slags Erhvervsgreen ved at rive Lyng eller flere Tør til Salg. Lynggrubning og Tørstærking have forøvrigt for Husemændenes Bedkommende været det vigtigste Brug af Udmarksjorderne. Ved den Ordning, jeg nys nævnte, vilde altsaa disse to Klasser, Kongsmarkens Udbyggere og disse Udbyggere, der hede paa selve Udmarkerne, slet ingen Andeel faae, og den kunde altsaa ikke med nogen Billighed realiseres. Dertil kommer, at det i Virkeligheden dog blev Gaardeierne, der fik Jorderne; thi vel havde Husemændene en vis Deel deraf for deres Levetid, men derefter gik Jorden over til Gaardmændene saaledes, at disse paa denne Maade egentlig alene fik alle Udmarkerne.

Den anden Maade, hvorpaa man tænkte at ordne dette Forhold, var at skifte om igjen og lade enhver Brugsberettiget faae sin Part; men en saadan Udskiftning maatte være i højeste Grad vanskelig. Det maatte være overordentlig vanskeligt, om ikke umuligt, at finde det rette Forhold, hvorefter der skulde deles. Der kunde ganske vist efter min Formening ikke bruges det Forhold, der blev antydet af den ærede Ordspører for Mindretallet, at hver Mand fik sin lige store Part; thi have Bornholms Beboere faaet deres Andeel af Udmarkerne for Brugen, saa maatte ogsaa, naar denne